

חומר העשרה

אהבה בין הדקלים

ע"פ ספרו של סמי מיכאל

מחזה איילה קורקוס, דרמטורגיה באטריס הל, בימוי ניר ארז
עיצוב זוהר שואף, מוסיקה יאיר דלאל, תלבושות מירב דנון
תאורה מאיר אלון, ע. במאי סתיו בנית, תפעול נועם טופליאן
משחק- אביחי בלחסן, אימרי ביטון, בן זאב רביאן, חן דניאל, שמעון
מימרן
צילום- יוסי צבקר, באדיבות "מרכז מורשת יהדות בבל"

"לואיז אהובתי, אני יוצא למדבר בדרך לארץ ישראל, המדינה שלנו. אני לא יודע
אם אשרוד את הדרך. ככל שאני מתקדם, אני מתרחק ממך יותר. לא רק הרים
ונהרות יפרידו בנינו, גם שדות בוערים ונחלים של דם. מתי אפגוש אותך שוב?
אני לא מפסיק להתגעגע לפניך היפות, ניחוח שיערך וקולך שרה לי שיר. שלך
סעיד"

"אהבה בין הדקלים", סיפור אהבתם של סעיד ולואיז שזור בסיפורה של
התנועה הציונית בעיראק ועליית הקהילה היהודית לארץ ישראל.

חומר העשרה

מורים יקרים

תודה שבחרתם לצפות בהצגה אהבה בין הדקלים עם תלמידיכם. חומר רקע להצגה ודיון אחריה יכולים להעשיר את חווית הצפייה בהצגה, להרחיב את עולמם של הצופים ולעודד את מעורבותם בסביבה. אנו סבורים שההנאה בצפייה מתעצמת עם הבנת שפת התיאטרון הייחודית, מרכיביה וסימניה. שפה שהיא תוצאה של שיתוף פעולה בין יוצרים מתחומי אומנויות שונים כשלכל אחד מהם תרומה חיונית. אנו בחרנו מספר נקודות להרחבת אותה חוויה, חומר רקע על תרומתם הייחודית והחיונית של יוצרי ההצגה, הרחבה על שניים מן היוצרים, הסופר סמי מיכאל והמוסיקאי יאיר דלאל. כמו כן הוספנו גם חומר רקע על הקהילה היהודית בעיראק ועלייתה לארץ ישראל. אנו ממליצים מקרב לב לצפות בחומרים הדיגיטליים המעולים שהכנו עבורכם, ולחלוק איתנו התרשמותכם.

<https://youtu.be/YtpcogDntok>

https://youtu.be/t9_dXG7fzJQ

בברכה, באטריס הל- תיאטרון הנפש nephesh@inter.net.il

מספרות לתיאטרון

מקובל וידוע שהיצירות הספרותיות המעולות והקלאסיות נותנות השראה ליוצרים רבים מתחומי אומנות אחרים, תיאטרון, קולנוע, אמנות פלסטית, מחול ועוד. בכך היצירות הספרותיות עוברות אינטרפרטציות ואדפטציות מפתיעות ומגיעות לקהלים חדשים ורחבים. המעבר מספרות למחזאות הינו מעניין ומרגש. עיבוד ספר למחזה, דורש משני היוצרים, הסופר והמחזאי, שחרור היצירה המקורית לצד נאמנות למהותה. נדרש כישרון רב והבנה עמוקה על מנת שהיצירה החדשה תצליח לתרגם את המקורית לשפה הייחודית של אומנות התיאטרון. אנחנו כולנו תקווה שההצגה שלנו "אהבה בין הדקלים" אכן נאמנה לספרו המקסים של סמי מיכאל.

חומר העשרה

על הסופר סמי מיכאל

סמי מיכאל הוא סופר ישראלי עטור פרסים. הוא נולד בבגדאד, בירת עיראק, באוגוסט 1926, בשם סאלח מנשה. אביו היה סוחר. הוא גדל וחונך בשכונה מעורבת של יהודים, מוסלמים ונוצרים. בגיל 15 הצטרף למחתרת הקומוניסטית העיראקית והיה פעיל למען זכויות האדם בעיראק. ב-1948 נאלץ לברוח אל איראן, וב-1949 עלה לארץ.

סמי מיכאל בוגר אוניברסיטת חיפה בחוג לפסיכולוגיה ולספרות ערב. ב-1974 פרסם את הרומן הראשון שלו, "שווים ושווים יותר". מאז פרסם ספרים נוספים רבים, חלקם זוכי פרסים יוקרתיים: "סופה בין הדקלים" (1975), "חסות" (1977), "חופן של ערפל" (1979), "פחונים וחלומות" (1979), "חצוצרה בוואדי" (1987), "ואהבה בין הדקלים" (1990), שזכה בפרס זאב.

כתיבתו של מיכאל יונקת מחוויות נעוריו ומן הנוף האנושי המקיף אותו. "ניסיון החיים העניק לי גלריה שלמה של דמויות". סגנונו בהיר, ישיר, נטול סמליות ובעל כושר ביטוי בולט. אוירת הסיפור תמיד אותנטיות ומעורבת אישית.

ב-1992 זכה בעיטור על שם האנס כריסטיאן אנדרסן על ספריו לבני הנעורים. ב-1995 האוניברסיטה העברית בירושלים העניקה לו תואר ד"ר לשם כבוד בפילוסופיה.

ב-2000 העניקה לו אוניברסיטת בן-גוריון שבנגב תואר ד"ר לשם כבוד בפילוסופיה על יצירתו הספרותית. בשנת 2003, תשס"ד, הוענק לו פרס ברנר.

מסתיו 2001 סמי מיכאל הוא נשיא האגודה לזכויות האזרח בישראל.

ספריו תורגמו לשפות רבות וזכו בפרסים יוקרתיים, עובדו לתיאטרון, לטלוויזיה ולקולנוע ונחלו הצלחה רבה.

חומר העשרה

על המוסיקאי יאיר דלאל

יאיר דלאל, מי שעיצב והלחין את המוסיקה של ההצגה "אהבה בין הדקלים", הוא מוסיקאי ישראלי מוערך. כבן להורים יוצאי עיראק, הוא מושפע ממוסיקה יהודית ערבית ומוסיקה עיראקית. אך השכלתו המוסיקלית רחבה וכוללת מוסיקה קלאסית מערבית ומזרחית, מוסיקה עממית וג'אז. דלאל מנגן בעיקר כינור ועוד, ואלו גם הכילים המושמעים במוסיקת ההצגה.

בספטמבר 1994 יאיר דלאל הופיע בטקס הענקת פרסי נובל לשלום ליצחק רבין שמעון פרס ויאסר ערפאת, שם ביצע כסולן בכינור ובעוד את השיר "זמן אל-סלאם" (זמן לשלום) בביצוע מיוחד של התזמורת הפילהרמונית של אוסלו בניצוחו של זובין מהטה.

דלאל מלחין, מנגן ומופיע בארץ ובעולם בהרכבים שונים ומגוונים. הוא מלמד בבית הספר למוסיקה רימון. הוא הקים את ממ"ש - מרכז מוסיקה לשלום. בשנת 2015 הוענק לו פרס "סלוטניק" מטעם בית הקונפדרציה בירושלים על פעילותו תחום מוסיקת העולם בישראל.

על המוסיקה של יהודי עיראק

בגדאד היה ליהודים בית ספר מיוחד לעיוורים, שם נלמדו בעיקר תחומי הנגינה והשירה, כך קרה שמספר רב מהמוסיקאים המובילים היו יהודים עיוורים. מספר רב מהם התפרסמו בשל כישרונם, עד שבתחרות המוסיקה של העולם הערבי אשר נערכה בשנת 1932 בקהיר, זכתה המשלחת העיראקית שהורכבה באותה עת ממוסיקאים יהודים וזמר מוסלמי אחד. בקרב האוכלוסייה המוסלמית בעיראק, בתקופה הזאת מקצוע המוסיקה נחשב לירוד, ולכן היהודים היו דומיננטיים בסצנת זו. למעשה היהודים הרכיבו את התזמורת הממלכתית העיראקית, שם כיכב הכנר הנודע והמלחין סאלח אל-כווייתי, המלחין ונגן הקאנון בעל השם העולמי יוסף זערור, נגן הקאנון אברהם סלמאן, החלילן אלבר אליאס ועוד.

עם עליית היהודים לארץ רוב המוסיקאים המשיכו את ליצור כאן. ביניהם יוסף

חומר העשרה

זרור המלחין ונגן הקאנון, המהנדס והמלחין סלים אל נור, נגן העוד יוסף שם טוב, נגן העוד והזמר אליאס שאשא, האחים סלאח ודאוד אל כוויטי, הזמר פילפל ג'ורג'י ואחרים. חלקם המשיכו את מלאכתם במטרה לשמר את צביון המוסיקה העיראקית, כמו הכנר והזמר שלמה בנאי ונגן העוד אלי שגב. אחרונים ניגנו בחפלות של התזמורת העיראקית (צ'לרי) בשיתוף עם תזמורת קול ישראל בערבית.

גם התזמורת המזרחית של רשות השידור הישראלית, בניצוחו של זוזו מוסא, הייתה מורכבת מנגנים עיראקים. התזמורת ביצעה הקלטות רבות של שירים מוכרים בעולם הערבי, הקלטות שירים עיראקים והקלטות מקוריות. רוב אלה נעשו בהנחייתו של איש המוסיקה בקול ישראל בערבית, יצחק אביעזר, שהגיש 2500 תוכניות מוסיקה במהלך 50 שנות עשייה.

על המוסיקה בתיאטרון

חשבתם פעם שלרוב, המלחין בתיאטרון מלחין מוסיקה מקורית ורק לעתים משלב יצירות מוסיקאליות מוכרות? חשבתם שלעתים היא רק לחן ולא דווקא ליווי של שירים? שלפעמים היא מוקלטת ולפעמים היא חיה על הבמה?

שמת לב שהמוסיקאי בהצגה אחראי גם על כל פעלולי הקול, צלצולי הטלפון, טריקות הדלת, רוחות ורעמים, סירנות? והאם הרגשתם פעם שאתם עומדים לבכות כי המוסיקה של ההצגה מצליחה לגעת בכל נימי הנשמה ועל כל רגשותינו?

על התפאורה בתיאטרון

התפאורה בתיאטרון (זוהר שואף) הינה המרכיב העיקרי בחוויה החזותית. היא נועדה קודם כל לסמן את מקום ההתרחשות של ההצגה ולאפיין את סגנונה האומנותי.

אם בתחילת ההיסטוריה של התיאטרון, התפאורה הייתה בסך הכל בד מתוח מצויר בעומק הבמה, למעשה מקום מסתור לשחקנים לפני כניסתם לפעולה, היום עם התפתחות הטכנולוגיה ותקציבים נדיבים להפקה, ניתן אפילו להעלות לבמה רכב אמיתי נוסע או כל דבר אחר העולה בדמיונם של היוצרים... כי הפתרונות, ההמצאות, הטריקים וההשליות כיד הדמיון!

חומר העשרה

עיצוב הבמה יכול להיות מינימליסטי, סימבולי או מופשט כאשר עצם אחד מסמל את השלם, למשל דקל בודד יזכיר לנו את ארץ במזרח, בד כחול יכול לייצג ים ומסילת רכבת תזכיר את השואה.

מנגד, התפאורה יכולה להיות ריאליסטית, תפאורה שבעצם מנסה לשחזר את מקום ותקופת ההצגה באופן מדויק. ואז למשל, כורסה ששימשה להצגה שמתרחשת בביתו של פרופסור אמריקאי בשנות ה-90 לא תוכל לשמש אותנו בהצגה של אבו סלים בשנות ה-50 בעיראק.

מעצבי תפאורה יכולים לבחור גם בעיצובים פנטסטיים או מטאפוריים או סוריאליסטיים, בתפאורה חלומית, המעבירה תחושה של חלום או תחושה של קרבה להתרחשות הפנימית, הרגשית של הדמויות השונות.

על התלבושות בתיאטרון

תחום עיצוב התלבושות (**מירב דנון**) רחב מאד וכולל תלבושות, איפור, שיער ומסכות, כולם מהסימנים החיצוניים המובהקים של השחקן. סימנים המאפיינים את הדמות ומספרים לנו על האופי, המעמד, המקצוע והגיל שלה.

האם חשבתם פעם על תפקיד הפאה, הזקן או השפם? לעיתים פריט אחד יצליח לאפיין את דמות בשלמותה, פאה כמו של איינשטיין, זקן כמו של הרצל, או שפם כמו של אבו סלים, יספרו לנו על הדמות עוד לפני שהשחקן השמיע קול.

על התאורה בתיאטרון

התאורה בתיאטרון (**מאיר אלון**) היא אחת החוויות החזותיות של ההצגה, היא עוד אחד מהמרכיבים המרכזיים באומנות התיאטרון.

אם ביוון וברומא, בעת העתיקה, נערכו מופעי התיאטרון תחת כיפת השמים כשהבמה פונה מערבה כדאי שהשמש לא תסנוור את הצופים, היום תפקיד התאורה המלאכותית בכל ההצגה, עצום.

חומר העשרה

היום עיצוב תאורה הינו תחום רחב ביותר המשלב ידע טכני ויצירתיות. לרשותו של המעצב עומד היום מגוון אין סופי של אמצעים ופתרונות, מפנסים חכמים, נורות, דימרים, מחשבי פיקוד ועוד, המסיעים לו לעצב את התאורה המרשימה והמתאימה ביותר לאופי ההצגות השונות.

התאורה יוצרת אווירה. היא היוצרת אשליות, מתי אור היום ומתי לילה, היכן פנים והיכן חוץ? למעשה היא מציינת מעברים של זמן ושל מקום. היא גם ממקדת את הסתכלות הצופה, המעצב בוחר מה להאיר ומה להדגיש, מה להסתיר ומה להעלים.

מעצב התאורה גם עושה שימוש בטכניקות נוספות הקשורות לתאורה- הוא מקרין שקופיות, וידיאו, משתמש בפנסים קטנים, בנורות, במראות, לפנים ומאחורי קלעים.. אפקטים אלו יכולות להעשיר את החוויה וללמד על תחושות מעולמו הפנימי של הדמויות, לדוגמה הקרנת תמונות של תקופות ילדות, הם גם מציינים הקשרים תרבותיים ותקופתיים, לדוגמה הקרנת אותיות גמרא ויערות סבוכים.

רקע היסטורי: על עליית הקהילה העיראקית לישראל

בשנת 1948 חיו בעיראק 130000 יהודים בקרב אוכלוסייה של 2.5 מיליוני ערבים. רוב יהודי עיראק גרו בבגדד ובסביבותיה, והיו בעלי השכלה ומבוססים כלכלית. יהדות עיראק הייתה גאה ביהדותה וחלק מהנוער שלה היו פעילים בתנועות ציוניות.

עם הקמת מדינת מיד נוהלו מגעים עם שלטונות עיראק לקבלת היתר להעלאת יהודי עיראק לארץ. למעשה כבר ערב הקמת המדינה שררה בעיראק אווירה של פורענות. הממשלה העיראקית הכריזה על משטר צבאי, ואילו "השורה" (גרעינים ראשונים להגנה עצמית) הכריזה על מצב הכן.

חברי ה"שורה" התייצבו בעמדותיהם ועמדו נכונים על משמרתם להגן על חיי היהודים. השלטון בעיראק החל להחמיר עוד יותר את מסע הרדיפות, העלילות

והדיכוי נגד היהודים. הוחמר הפיקוח של הצנזורה על קשר היהודים עם העולם

חומר העשרה

בכלל ועם א"י במיוחד. מאות יהודים נעצרו, נחקרו ונאסרו בגלל מכתבים שקיבלו מא"י, או סתם נחשדו בפעילות ציונית. פקידי ממשלה יהודים פוטרו וחלקם הושפלו ונשלחו למחנות מעצר. פרנסת היהודים נפגעה קשות.

התנועה ו"השורה" דווקא הרחיבו את שורותיהן, תוך החמרת תנאי המחלת. אך החינוך היהודי עברי המשיך להתקיים כל העת תוך עליות וירידות בהתאם לנסיבות.

לאחר החלטת החלוקה של האו"ם וכתוצאה מפרוץ מלחמת העצמאות, ולאחריה הקמת מדינת ישראל ב-1948, התגברה הרדיפה של היהודים (בעקבות חללי צבא עיראק במלחמת העצמאות ובשל שבויים מצבא עיראק שטופלו בידי צה"ל) רדיפה שגרמה להתגברות תנועת הבריחה לישראל, בעיקר דרך איראן ומספר יהודים שניסו להגיע דרך סוריה.

בשנות ה-50 החל **מבצע עזרא ונחמיה** שבו הועלו רוב בני הקהילה הנותרים, כתוצאה מהחלטתה של ממשלת עיראק, לפיה כל יהודי יכול לעזוב את המדינה, בתנאי שיוותר על אזרחותו ועל רכושו. במבצע הועלו לארץ ישראל כמעט כל חברי הקהילה - מעל 120,000 נפש, ונתרו אלפים ספורים.

בתקופת שלטון מפלגת הבעת' האנטי-ישראלית, בין השנים 1968–1973, היהודים בעיראק סבלו מהתנכלויות של השלטונות אשר מנעו מהם את חופש התנועה והחרימו רכוש, וכ-50 יהודים נרצחו, באירועי התליות בבגדאד ב-1969 ובאירועים נוספים. בעקבות זאת, הואצה עזיבת היהודים; וכאלף מהם עזבו בתקופה זאת את עיראק בעזרת המוסד, ששיתף פעולה עם הכורדים.

כמעט כל אלו שנשארו עזבו את המדינה לאחר מלחמת המפרץ ב-1991. בתום מלחמת עיראק בשנת 2003 עלו לארץ כ-40 יהודים, אשר היוו כמחצית מכלל האוכלוסייה היהודית במדינה. לאחריה נותרו בבגדד כ-30 עד 40 יהודים, אשר עוסקים בעיקר בייצור דבש ומוצרי עור.

בשנת 2003 נסגר גם בית הכנסת האחרון, בהיעדר משתתפים במניין. בתחילת 2008 דווח בניו יורק טיימס כי הקהילה היהודית בבגדד כמעט נכחדה. מספר היהודים במדינה, על פי אומדן הסוכנות היהודית, הוא כשמונה נפשות.